

Glasilo
„Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani.“

Urejuje:

Jakob Dimnik,
učitelj na II. mestni šoli v Ljubljani.

Št. 14. in 15. Ljubljana, 16. mal. srpana 1896. XXXVI. leto.

Vsebina: Alojzij Kecelj: Učitelj in narod. — Moč, materijal in propali dijaki. — Fr. Orožen: Ustavoznanstvo. — J. Ravnikar: Martin in Jera. — Drd. Ivan Borštnik: K šolski higijeni. — Beseda o naši reorganizaciji. — Naši dopisi. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica uredništva.

Učitelj in narod.

(Alojzij Kecelj.)

Ce hoče človek srečen biti, treba se mu je učiti. Kar pa velja o posameznem človeku, to velja tudi o množini ljudi — o narodu. Vsak rodoljub naj dela na to, da ima narod dovolj priložnosti do učenja in sicer takó, da se učenje vjema s splošnimi potrebami t. j., skrbeti mu je za dobro urejeno šolo.

Brez pouka ni omike in brez te ne slobode v dobrem pomenu. — Bogastvo, moč in samostojnost narodova je sad dobrega šolstva, vsaj takó nas uči preteklost in sedanjost srečnih narodov. Nasprotno pa mi ni znano, da bi bil kak narod zaradi obče izobrazbe, oziroma predrage šole ubožal ali pa, da bi ga bila zgodovina označila s „fuit“. Zató pa vsak pošteno misleči rodoljub, ki dejanski, resnično in ne-sebično ljubi svoj rod, vse svoje moči zastavlja v to, da ga osreči. Z navdušeno besedo in dejanji vzbuja pri vsaki priliki ljubezen, zaupanje, unemo in požrtvovalnost pri o šoli in učiteljstvu napačno sodječih slojih, z nasveti in pravično kritiko pa zboljšuje duševne in materijalne potrebe, katere terja šola, da ji je mogoče ustrajati na potu svojega namena — do popolnosti. A koliko pa ima narod slovenski takih šolskih prijateljev, ki bi priporočali korist šole in vse ono, kar je ž njo v najtesnejši zvezi n. pr. spoštovanje in zaupanje do učiteljev,

ker brez slednjega ni upanja, da bi bil uspeh ugoden? S tem pa nikakor ne mislim reči, naj se učiteljstvo izjemoma blagruje, dasi bi stvari sami tako pretirovanje mnogo koristilo. A tega učitelj ne terja, pač pa si usoja prositi, da se njegovo delovanje ne sodi iz osebnih ali strankarskih namenov krivično ter da se morebitni neuspehi in napake nepristranski pretehtavajo z upoštevanjem razmer, ki so jih povzročile. Tako blagohotno sodelovanje šolstvo vzdržujočih in podpirajočih udov slovenskega naroda bi v kratkem času domače šolstvo povzdignilo na ono višino, s katere se z veseljem in zavestjo zre v srečno bodočnost narodovo.

Ali je upanje, da se pri nas doseže tako skupno delovanje? Ne rečem ne da in ne ne, ampak si usojam le podati nekaj, o čemur sem se sam prepričal, nekaj pa iz izkušenj stanovskih bratov in sestric:

1.) L. 189 . . . je bil političen shod v nekem večjem kraju na Kranjskem. Zbralo se je mnogo radovednega ljudstva, da bi iz prve roke zvedelo, kje pohajkva z odprtimi rokami težko pričakujoča sreča Kranjcev in kaj jo ovira, da jo takó dolgo ni k nam. Nisem bil navzočen pri tem shodu, a zvedel sem iz prijateljevih ust, da je nek posveten gospod veliko narodne nesreče pripisal predragi brezverski šoli in tem nebodigatreba učiteljem, katerim je celo prisodil tudi nekaj sorodstva z židi. Nihče ni oporekal navdušenemu guberniku javno, a narod pa se je po shodu v domačem medsebojnem pogovoru domov grede izrazil: Bolje bi bilo, da bi bil ta gospod molčal! Vidite, takó govori narod, ki ljudsko šolo rabi in jo po uspehih dejanski pozna, a zopet drugače oni, ki želi ta narod zastopati.

2.) V nekem kraju je prosil učitelj za boljšo službo. Ko je narod to zvedel, takoj ga je prosil, naj še ostane. Svojo prošnjo pa je podprl s tem, da bo prosil za zvišanje tamošnje plače, ker je taka plača za učitelja premajhna — z dostavkom, da bo v slučaju neugodne rešitve sam skrbel za letni priboljšek. Tako misli narod o učiteljskih plačah, a njega zastopnik je pa na javnem kraju prav slabo obsodil učiteljstvo.

3.) Nek učitelj je bil na lastno prošnjo že dekretovan za drugo učiteljsko službo. A ko je narod zvedel, preprosil ga je z obljubo, da mu izpolni sleharno željo pri popravljani stanovanja.

4.) V nekem zelo oddaljenem kraju, kjer se učitelji pogosto menjavajo, so tamošnji prebivalci učitelju po dvomesečnem službovanju ponudili brezplačno kurjavo samo zató, da bi ga smeli prištevati svojim.

5.) V neki vasi je bila šola zelo potrebna. Gosposka je silila zidati, a vaščanje so se v začetku branili, pozneje pa so ustregli tej potrebi. Šola se je s prihodom učiteljevim slovesno odprla, in pričel se je redni pouk ter ž njim novo življenje v vasi. Mahoma so se pre-

menili prejšni predsodki v ponos, ki ga neti nova stavba v dvojnem pomenu: kot ognjišče narodne vzgoje in kot okrasek vasi. In če danes ta pošteni narod opomniš na mali odporček, sramuje se ga, zakaj troški zidanja so zaradi dobrega gospodarstva znašali za najbogatejšega in največjega posestnika 70 gld., katere je plačal v treh letnih obrokih.

Navedel bi lahko še mnogo takih vzgledov, a jih opuščam, ker itak jasno govoré dostojna šolska poslopja o zavedni požrtvovalnosti našega naroda.

Ker sem že pri prvem vzgledu povedal, zakaj narod ugodno o šoli sodi, mi je še odgovoriti na vprašanje: Zakaj nekaterniki takó trdo govoré o nji?

Našim nasprotnikom nočem podtikovati kakih skrivnih namenov, ker jih kot človek tudi ne morem vedeti. Pač pa si mislim, da ti govorniki zató tako govoré, ker našega šolstva ne poznajo po praksi, temveč le po časopisih in brošurah. V teh se naznanjajo med drugim, nič ne tajim, tudi resnične napake in veliki pregreški poleg drznih izmišljotin. Med nami se kaj takega ne godi, pač pa v krajih, kjer bivajo ljudje raznih veroizpovedanj. In take šoli in učiteljstvu kvarljive novice se popriime z obema rokama ter jo pri javnih nastopih razteguje in žalibog tudi raztegne tako na široko, da ž njo pokrije vse šolstvo. Ker se pa to zagrinjalo celo govorniku teorije zdi pretemuo, osvetli je navadno, a gotovo, če je kak učitelj navzočen; vidite, takó je tam, a pri nas pa hvala Bogu še ni takó hudo, ker imamo vestne učitelje; vender pa vam je treba pravočasno skrbeti, da se tudi pri nas kaj takega ne zgodi. Potem našteje, koliko se potroši za učitelje ter učiteljice in koliko stanejo šolske palače. Kar s tisoči se drgne ob narod takó dolgo, da ta, nevajen takó visokih števil, omamljen pritrdi govornikovemu sklepu: to je pa res preveč! Ali se morda s takim stokanjem koristi ugledu šolstva, ali pa se ž njim zboljšuje gospodarsko stanje naše dežele? Ali misli oni, ki čuti v sebi sposobnost deželnega poslanca, dobrega deželnega gospodarja in kovača narodne sreče, da kmet ložje šolski naklad plačuje, če mu ga nalaga s krvavečim srcem in tresočim glasom? Isti, ki res želi narodu sreče, ne bode s pretiravanjem šolskih bremen budil mržnjo do šole, ampak bo skušal ublažiti ta bremena.

Šola je potrebna. To priznava že vse prebivalstvo, in če je kaj izjem, so te na napačnem potu, kar mi bo vsak pameten človek pritrdil. In čemur se ne moremo izogniti, tega se poprimimo z veseljem in treznim premislekom. Saj šolska poslopja na deželi niso takó draga, kakor se nam kažejo v proračunih. Tlaka v lepem zimskem času z dovažanjem materijala marsikak stotak odstriže; pa tudi ostali proračunjeni denar ostane večinoma doma. Učiteljske plače, ki znašajo na leto 344.309 gld., niso takó huda žrtev. Za ta denar se poučuje

84.000 otrok. Na vsakega šolarja pridejo povprečno na leto 4 gld. Ker pa plačuje Ljubljana skoraj polovico davkov, znaša letni prispevek za šolarja na deželi le 2 gld., kar pa tudi ostane v šolski občini, ker učitelji navadno ne nadlegujejo hranilnic z vlaganjem denarja. Mnogo stanejo neobhodno potrebni troški za vzdrževanje telesa kratkega življenja, a troški za vzgajanje neumrjoče duše pa le 2 gld. Slab oče, slaba mati, ki bi se branila pritrjavati na leto par gld. za likanje duše svojega otroka, a še mnogo slabši pa je oni, ki takim ljudem daje potuho. Naj bi ti govorniki raje premišljevali, kam bi brez šole zašla morala 84.000 otrok, med katerimi je mnogo takih, ki se starišev ne boje ter jih le strah in spoštovanje pred duhovnimi in svetnimi učitelji ohranjuje na pravi poti.

Zopet drugi pa podtikavajo učiteljstvu neuspehe. Jaz poznam več šol, in v vseh so uspehi prav dobri ali vsaj dobri; za vso deželo pa tega seveda ne morem vedeti. Zató si bom pomagal z izjavo gosp. deželnega predsednika, kateri je nadzoroval mnogo kranjskih šol v raznih krajih in ima poleg tega vsa poročila okr. šol, nadzornikov v rokah. In ta gospod, dejanski in teoretično v naših šolah poučen, je na razna sumničenja deželnih poslancev gledé neuspehov rekel blizo takole: „Učitelji na Kranjskem dosežajo prav povoljne učne uspehe, in če še upoštevamo, da mesto 800 le 565 učiteljev poučuje nad 83.000 otrok večinoma po jednorazrednicah, pač ne moremo več zahtevati od učiteljev, kakor v istini storé“.

A posamezniki pa še ne prenehajo! Ko se jim jedno orožje izvije iz rok, poprimejo se zopet drugega. Takó je nek gospod, hoteč koristiti ugledu šolstva, imenoval učitelje ponesrečene dijake. Mogoče, da bi mu bil kdo pritrdil, ko bi bil naštel tiste osebe, a kar vse v jeden koš metati, zdi se vsaj meni krivično. Ali ni med nami mnogo učiteljev, ki so dovršili gimnazij ali realko? Na vseučilišče niso mogli, ker niso imeli drobiža, za duhovski stan pa ne poklica. Ali so to ponesrečeni ali propali dijaki? Nekaterim ni šla grščina, drugim zopet ne latinščina in prestopili so na učiteljišče, ker so imeli več veselja do učiteljskega stanu nego do učenja neprijjubljenih jim jezikov. Poznam pa tudi take, ki so z boleznijo izgubili kak gimnazijski razred in so se raje posvetili učiteljskemu stanu, kakor da bi bili ponavljali. Da to niso ponesrečeni ali propali dijaki, temveč z dušo in telesom učitelji, kaže njih uradno in javno delovanje. Pa recimo v nasprotnikovem zmislu, da vsi ti še niso imeli poklica do učiteljskega stanu, ko so prestopili prag učiteljišča. Brez greha sme verjeti tudi naš nasprotnik, da bi ga tam tekom 4, 3, 2 let napolnili s poklicnim duhom. Kje se pa naši fantje navzemo vojaškega duha? Morda doma pri svojih izvoljenkah? Sploh pa ni nihče ponesrečen dijak, ki je dovršil

svoje študije bodisi za dobrega ali slabega učitelja, profesorja, zdravnika i. t. d.; saj še nikdar niso bili vsi ljudje jednaki.

Vesel pojav gledé učiteljskega stanu pa sem opazil v nekem slov. literarnem listu. V zelo zanimivi povesti slika pisatelj učitelja takó, kakoršen je in kakoršen mora biti — mož poštenjak. Nasprotno pa se ne morem načuditi uredniku drugega slov. literarnega lista, ker je vzprejel spis, v katerem se ponižuje učiteljstvo. Oče tega spisa je privoščil staremu, nadušljivemu nadučitelju krmežljivo, suhljato zakonsko ženico, učitelja (dva) pa je ošemil, kakor ravnatelj kakega cirkuza svojega muhastega Avgusta, s čudovito nerodnostjo in neokretnostjo. Takó duhovito naslikana je posedal ob prostem času v trško krčmo, kjer se pije poleg vodenega čvička in starega grenkega piva menda tudi fini „fabriški šnops“, da sta „fižolkala“ ali pa kvar-tala za užigalice v družbi po konjskem potu smrdečih voznikov. Nam gotovo ne ugajajo taki spisi in upam, da tudi ukus slovenske inteligencije še ni takó pokvarjen, da bi mu šla taka hrana v slast. Taka pisava pa ni kvarljiva samo jednemu stanu, ampak celemu narodu. Recimo, da se ta spis prevede v nemščino. Kaj si bodo mislili Nemci o kulturi Slovencev, ki imajo take učitelje. In kdo naj Nemcu oporeka v slučajih politične uporabe, ko se sklicuje na Slovence-realista?

Navedel sem razne glasove za in proti našemu stanu, ki so odmevali le kratko dobo na prostem, med štirimi stenami ali pa še odmevajo na potrpežljivem popirju. Ali ni vse to grda nehvaležnost, kar se piše in govori proti slovenskemu učitelju s slovensko besedo? Proti učitelju oziroma učiteljici, ki je z mnogimi umotvori obogatil slov. literaturo, ustvaril slov. pedagogiko in knjižnico za mladino, spisal učne knjige, zboljšal metodo, sestavil terminologijo za pouk v ženskih ročnih delih, ustanovil bralna in pevska društva v izobrazbo naroda, katerim je večinoma učitelj če že ne duša, pa vsaj velik sotrudnik. Vse to pa zvršuje po strogo izvršeni službi brezplačno, nesebično, iz golega rodoljubja do iskreno ljubljenega naroda. — Kake razpoke bi nastale v narodnem življenji, ko bi se duševno delo učiteljev uničilo, in bi se učiteljstvo umaknilo javnemu delovanju! Kdo bo nadomeščal to duševno delo in tisočake, ki jih od svojih malenkostnih plač polaga leto za letom na domovinski oltar? Poleg tega pa si vzdržuje učiteljska društva, ki mu niso v zabavo, ampak v vežbanje za svoj poklic. Ta društva so nekako dopolnilo uradnih okr. učiteljskih konferencij, da se v njih obdelava v polni meri učna metoda, kar v prvih ni možno zaradi jednokratnega snidenja v letu. Društvena zborovanja so, rekel bi, nekaka „metrga“, v kateri se gnete duševno testo v tako obliko, da je otroci lahko in radi povživajo in se tudi trajno odebelé, ker je že toliko lepa pridejanega, da se krepko drži otroškega spomina. Da ti shodi stanejo novcev, umevno je vsakemu, da se darujejo

posredno šoli po učitelju, treba je pa vendar povedati vsaj nekaterikom, ki ne poznajo ali nočejo poznati teh blagih činov in učinkov! Na takó delajoče učiteljstvo bi moral biti vsak narod ponosen. Saj neuspehov menda ni, in če so, niso temu krivi učitelji, ker še nimajo takih pušek, da bi na razne distance streljali abece v spomin onim otrokom, katerim je pot do šole zastavila bolezen, sneg, povodenj, pomanjkanje sedežev v šoli, zanikrnost i. t. d.

Vsega tega pa nisem omenil iz baharije, ampak le za to, da obvarujem nekaternike greha krive obsodbe. Marsikateri misli, da mora pri tej ali drugi priliki govoriti in si v tej dozdevni stiski izbere pohlevnega učitelja, češ, tega se bom lotil, ker zna voljno prenašati vsako gorje, tolažeč se s svetopisemskim rekom: „Blagor jim, ki po nedolžnem preganjanje trpe! . . .“ Omenjam pa tudi zató, da vsak v svojem kraji pri vsaki priliki in vselej zabranjuje svojega bližnjega pred takim grehom, ki ne krade samo bližnjemu časti in poštenja, temveč neti tudi sovrašтво ter ovira razvoj šolstva in omike. To pa nam ne bo težko, saj smo visoki politiki in to moramo biti, ker je šola politikum. Toda naša politika je med štirimi stenami, ki se prične z abece in neha, ko smo dovedli svojo stranko takó daleč, da je dobila v vseh predmetih oni temelj, na katerem more zidati v izbranem poklici t. j. stanu svojo časno in večno srečo. In osreči se vsak s temi temelji neobhodno potrebnih vednostij, če šoli odrasli živi po učiteljevih naukih in se izobrazuje na podlagi znanega najbolj iz onih predmetov, ki so mu v izbranem poklici najbolj potrebni. Taki uspehi naše polike nam ne bodo v škodo, ker hvaležnost še ni izmrla. Pač pa se ne bo sreča smehljala onemu, ki raje svoj sluh nastavlja zapeljivim, strasti vzbujajočim govorom in pogovorom, mesto da bi se ravnal po prejetih naukih in lepih vzgledih, katere mu je učitelj svoječasnó z velikim trudom vtisnil v spomin ali potom jezikovnega in zgodovinskega pouka ali pa potom vestno presojenih knjig za mladino. Kolikrat se nevedoma uniči to delo dandanes, ko se kar po strojevo govori brez vsestranskega premisleka. Marsikateri govornik misli, da ne pohujšuje, ko vidi pred seboj le odrasle poslušalce. Toda, ko ti pridejo domov, pripovedujejo vse takó ali še trše, kakor so slišali družini v navzočnosti otrok, ker na kmetih še ne poznajo spalne sobe, sobe za otroke, salona i. t. d. Lahko si mislimo, koliko izgubi učitelj na spoštovanji pri otrocih, ko prebavljajo po očetovih ustih vzprejeto mržnjo: „Koliko ti šomaštri našega denarja požró“. Brez težave bi se prenašali taki poniževalni udarci, ko bi veljali samo učiteljevi osebi in ne javnemu funkcionarju, kateremu se na tak način odtuja preje mu zaupno udana mladež ter s tem obtežuje vzgoja, pouk in vzdržavanje discipline, s katero je pričeti že v zgodnji mladosti, da dobi cerkev dobre kristjane in cesar poštene državljane. S takim nepre-

mišljenim govorjenjem se po jedni strani udari nedolžnega učitelja, mladeži se oteži že priljubljena pot v šolo, starišem pa že navajeno pošiljanje; po drugi strani se pa pokaže pravega sebičneža. — Saj mora vsak človek imeti sredstva za življenje, torej tudi taki govorniki. Tisti, ki služijo kruh z glavo, zajemajo iz jednega in istega vira le po različnih potih in načinih. Toda takrat, ko si sam pridobiva iz tega vira sladko hrano, ne smili se mu narod, pač pa se takrat, ko narod reže grenek kruhek svojemu učitelju, mislim, da ne pretiramam, največjemu dobrotniku za duhovnikom, tolče ob koščeno trdnjavo svojih pluč, da te mileje zapojó: ubogi davkoplačevalec, ubogi kmet!

Morda se mi bo oporekalo, češ, saj se ne govori takó ostro, in učinek teh govorov ni takó hud. Prvemu delu tega ugovora se lahko pridružim, ker sem take govore po vsebini bral ali pa sem jih po drugih zvedel, nikakor pa ne drugemu, ker učinek je tudi lahko sad različnega razumevanja ali pa pretiravanja, kakor kaže ta vzgled:

V nekem kraju sta se ob cesti pogovarjala dva kmeta. Jeden reče proti drugemu, kazoč na šolo z nad 500 otroci in s petimi učitelji: Vidiš, tam-le bo kmalo dva hudič vzal! In obrnivši se proti drugemu, jedno uro oddaljenemu kraju, kjer je dvorazrednica z 240 otroci: tam pa jednega! In prav je takó! Čemu jih bomo toliko redili? Ali ni to žalosten pojav malega davkoplačevalca, ki v razsvetljenem 19. stoletju v jedni minuti takó hladnokrvno prepušča hudiču kar po tri žive učitelje, oziroma učiteljice samo zató, da bode plačeval na leto 50 kr. manj davka.

Dovolj naj bode teh vzgledov za in proti šolstvu. Prvi nam dajo zadoščenje in upanje na boljšo bodočnost, drugi nas pa žalibog izzivljajo ter obtežujejo že itak težavno službo našo. Naših neprijateljev število se čedalje manjša, a večajo se vrste onih, kateri v vsem svojem dostojanstvu ne zabijo prvih svojih učiteljev. Pač zelo pokvarjen človek je isti, ki bi ga ne presunil spodbudljiv vzgled milostljivega gospoda knezoškofa dr. Mihaela Napotnika, ko je 4. julija 1891. l. pri vzprejemu nagovoril šol. ravnatelja Fr. Jamška povodom birmovanja v Rajhenburgu rekoč: „Presrčno me veseli, videti svojega prvega učitelja; vedno sem Vas ohranil v svojem sreči“. — Pri obedu pa mu je z laskavimi besedami napil nekako takó-le: „Nehvaležno bi bilo, ako bi se ne spominjal moža, ki je tukaj v naši sredini ...“ V nadaljnjem svojem govoru je povdarjal veliko važnost učiteljskega delovanja, dokazujoč to z besedami sv. pisma: Tisti, ki druge poučujejo, se bodo svetili, kakor zvezde na nebu. Vidno ganjen je g. Jamška zagotavljal, da se v svojih vsakdanjih molitvah tudi njega spominja. Takó sodi visok cerkveni dostojanstvenik o učiteljstvu. On se ne sramuje svojega učitelja,

ampak očitno pred zbranim narodom je izrazil notranji čut svojega plemenitega srca do onega, ki mu je podajal prve nauke.

Ta dogodba pa tudi nam moléé kaže, s kakšnim delovanjem se doseže tako odlikovanje.

Vi, neprijatelji šole in učiteljstva, posnemajte ta vzgled in priznajte učitelju to, kar mu gre! Opustite nepotrebno pretiravanje bremen, ki davkoplačevalcu ne koristi prav nič, pač pa ovira vzgojo in pouk. Odpravljajte raje prestopke posameznikov brez namigavanja na ves stan ter sploh delujte v to, da napredujemo vsopredno z drugimi narodi, ker drugače je narodna smrt neizogibna. Podpirajte trudeče se in vse dobro hoteče učiteljstvo, da ne bode imelo samo posameznih prijateljev na svoji strani, ne častne manjšine ali večine, ampak ves narod. Ko zavlada taka neprodorna sloga med učiteljem in narodom, bo slednji, če že ne z veseljem, vsaj z zavestjo, da podpira dobro, koristno in potrebno stvar, dajal potrebščine za šolstvo brez zle volje, kar se že v mnogih krajih godi. In ko se bode to vse z lahkim, zadovoljnim srcem v večji meri skladalo, tudi narodnim zastopnikom ne bodo srca krvavela, ko bodo vlagali kvas učiteljskemu kruhu.

Moč, materijal in propali dijaki.

Gestokrat imenuje današnji svet nas, ki smo se posvetili učiteljskemu stanu, „moči“ in še celo v uradnih odredbah se poslužujejo večinoma le izraza „učna moč“ namesto učitelj. Ta najnovejši izraz je izrodek realističnega toka sedanjosti.

Fizikalni pojem „moč“ ima v mehaniki veliko ulogo in v industriji so „parne in konjske moči“ velikanske važnosti. Ta stroj deluje s 50, drugi s 100 konjskimi močmi in potem takem bi tudi lahko rekli, ta šola deluje z 3, ta s 4, ona s 5 i. t. d. „učnimi močmi“. Zato tudi ni prav nič čudnega, če pravimo, na tej ali onej šoli manjka jedna učna moč, ali še celo, da je jedna učna moč — umrla. Žalibog, umrje res marsikatera učna moč zaradi prenapornega delovanja in zaradi preslabe in prepichele hrane prej kakor učitelj sam. Ta še tava pod solncem kakor nekaka senca, ali moč njegova, njegov duh je onemogel. Njemu samemu pa ne preostaje drugega, kakor gola zavest, da je žrtvoval svojo „moč“ za blagor človeštva — ker je bil preslabo plačan za svoje trudapolno delovanje.

Poleg izraza „učna moč“ poslužujejo se naši predstojniki — posebno nadzorniki — prav radi izraza „učni materijal“. Seveda! Iz peščene jame dobivamo pesek, iz kamnoloma kamenje, iz opekarne opeko kot zidovo (stavbenski materijal) — potemtakem prihaja iz učni-